

Senapati Prataprao Gujar Shikshan Sanstha Kanadewadi's

Mhaisal Mahavidyalaya, Mhaisal

Tal.MirajDist.Sangli

DVV CLARIFICATION

Metrics Level Deviations

Metric ID 3.3.1	Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during last five year.
---------------------------	--

Senapati Prataprao Gujar Education Society Kandewadi's

Mhaisa Mahavidyalaya, Mhaisa

Tal. Miraj Dist. Sangli

Email :- mhaisacollege@gmail.com

Founder Chairman :- Late Hon. Babasaheb Kupekar (Former Maharashtra Assembly Speaker)

Chairman

Hon. Shri. Balasaheb Kupekar (B.Sc. Agri)
Ex. Treasurer,

Secretary

Shri. Bharna Arjun Patil

I/C Principal

Dr. Namadev R. Gavali
M.A., M.Phil., Ph.D
Mobile No. 9767747592

Western Maharashtra Devsthan Samiti

Ref. No-MHAI/3182/13/23-24

Date 30 SEP 2023

DVV DECLARATION

This is to clarify that, the college has facilities and initiatives for all of the given measures. The college has provided the policy document, geo tagged photographs and other such instruments and such facilities with captions, brief report of the facilities provided.

Hence this certificate issued

I/C PRINCIPAL
MHAISAL MAHAVIDYALAYA, MHAISAL
TAL.-MIRAJ, DIST.-SANGLI.

3.1 Number of research papers published per teacher in the journals notified on UGC care list during last five year.

Sr. No.	Name of the teacher	Title of the Journal	Title of the paper	Journal of the Link	Calendar Year of publication	ISBN number of the proceeding
1	Assi.Prof..Geeta.S.Shete	Ajanta	Contribution of Atmanibhar Bharat Abhayan to the Indian Economy	www.sjifactor.com	July-Sep-2022	ISSN 2277-5730
2	Assi.Prof. Rani.M.Kamble	Ajanta	Agricultural Irrigation Development in Maharashtra	www.sjifactor.com	July-Sep-2022	ISSN 2277-5730
3	Dr.Shubhangi.S. Mane	Ajanta	Agriculture Development and its Contribution in Indian Economy	www.sjifactor.com	July-Sep-2022	ISSN-2277-5730
4	Dr.Reena.S. Patil	Akshar-Vangmay	Adhunik Hindi Upanyason me Chitrit stree vimarsha (sandharbh me) Vishesh Upanyason ke	Print Journal	Mar-2020	ISSN 2229-4929
5	Dr.Namdev.R.Gavali	Ajanta	Aantarashtriya Rajkaran Ani tisarya Mahayudhachya Chayetil Jag	www.sjifactor.com	Jan-Mar-2019	ISSN 2277-5730
6	Dr.Shubhangi.S.Mane	Ajanta	Bhartiy Krushi Vevasthetil Adhunik Aarthik Prvah	www.sjifactor.com	Jan-Mar-2019	ISSN 2277-5730
7	Dr.Geeta.S. Shete	Ajanta	Study of Poverty Situation in India	www.sjifactor.com	Jan-Mar-2019	ISSN 2277-5730

I/C PRINCIPAL

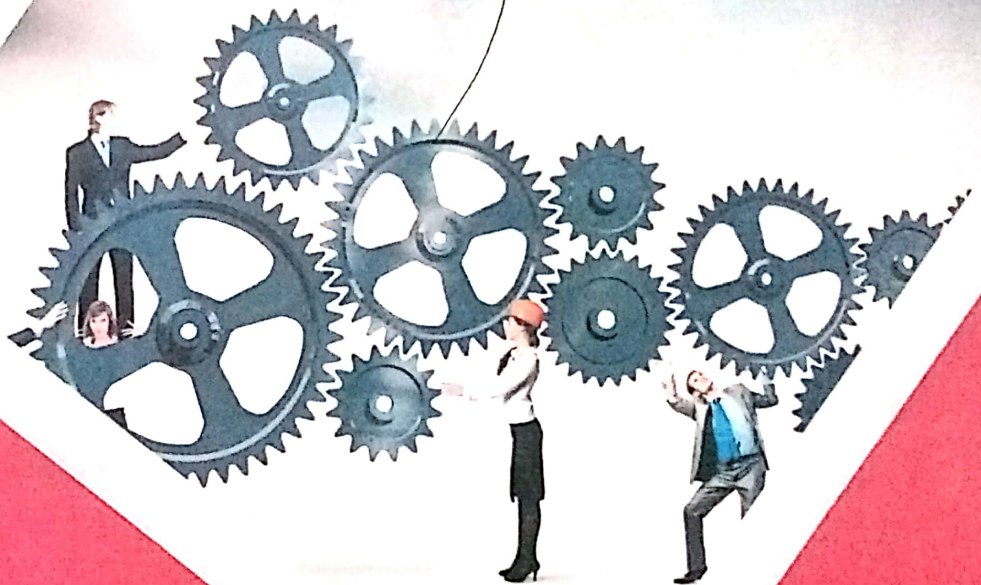
MHAISAL MAHAVIDYALAYA, MHAISAL
TAL. MIRAJ, DIST. SANGLI

Peer Reviewed Refereed
and UGC Listed Journal
(Journal No. 40776)

ISSN 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL
MULTIDISCIPLINARY QUARTERLY
RESEARCH JOURNAL

AJANTA

Volume - XI, Issue - III
July - September - 2022
English Part - I

IMPACT FACTOR /
INDEXING 2020 - 6.306
www.sjifactor.com

Ajanta Prakashan

ISSN 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

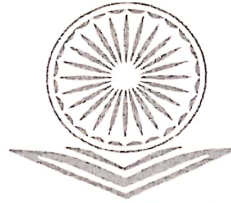
Volume - XI

Issue - III

July - September - 2022

ENGLISH PART - I

Peer Reviewed Refereed
and UGC Listed Journal
Journal No. 40776

ज्ञान-विज्ञान विमुक्तये

IMPACT FACTOR / INDEXING
2020 - 6.306
www.sjifactor.com

❖ EDITOR ❖

Asst. Prof. Vinay Shankarrao Hatole
M.Sc (Maths), M.B.A. (Mktg.), M.B.A. (H.R.),
M.Drama (Acting), M.Drama (Prod. & Dir.), M.Ed.

❖ PUBLISHED BY ❖

Ajanta Prakashan
Aurangabad. (M.S.)

CONTENTS OF ENGLISH PART - I

S. No.	Title & Author	Page No.
1	Contribution of Atmanirbhar Bharat Abhiyan to the Indian Economy Assis. Prof. Geeta Sanjay Shete	1-10
2	Challenges and Opportunities of Fisheries in Karnataka Mr. Annappa B. R. Dr. Huchhe Gowda	11-19
3	“A Study on Adequacy of GST Practitioners in the State of Maharashtra” Dr. Chalindrawar Ganesh Kishanrao Asst. Prof. Bharat Khatri	20-26
4	Role of Micro, Small and Medium Enterprises (MSME) in Indian Economy Dr. Bharti Sudarshan Goswami	27-32
5	Atmanirbhar Bharat in Handloom & Handicrafts Sector Dr. Brijesh Kumar	33-37
6	The Economical Journey of India Since Liberalisation Dr. Debjani Mitra Mrittika Sarkar	38-45
7	Atmanirbhar Bharat Abhiyan Dr. Devaki Nilesh Rathod	46-53
8	Gandhian Ideologies and Current Policies on Population: Case of Greater Mumbai Dr. Amrita Aggarwal	54-65
9	Opportunities and Challenges of Youths in a Globalized India Mr. Gopi H. Dr. K. B. Rangappa	66-72
10	Start-UPS in India - Challenges and Opportunities Ms. Hemali M. Vyas	73-79
11	Divyangjan Employees in Indian Railways 'A Case Study of East Coast Railway' Hemarao Raparathi	80-97

1. Contribution of Atmanirbhar Bharat Abhiyan to the Indian Economy

Assis. Prof. Geeta Sanjay Shete

Department of Economics Mhaisal Mahavidyalaya, Mhaisal.

Abstract

Hon'ble Prime Minister Narendra Modi announced the economic package to tackle the COVID-19 Pandemic known as "Atmanirbhar Bharat Abhiyan" on 12th May 2020. During this period India experienced different kinds of losses. The effect of lockdown Indian Economy also collapsed, make India independent against the tough global supply chain competition and helps the labourers, poor and migrants who had been severely affected by the COVID-19 pandemic In that time PM Modi announced a special economic package of 20,97,053 Corers, which is 10% of India's GDP. After the announcement of the Atmanirbhar Bharat Abhiyan, India started producing many items in our own country which boosted the country's economy and also benefits our employees, also creating job opportunities and reducing unemployment.

Keywords - Atmanirbhar Bharat, MSME, Scheme, Economy, Pandemic, Demography, Economic development/Growth.

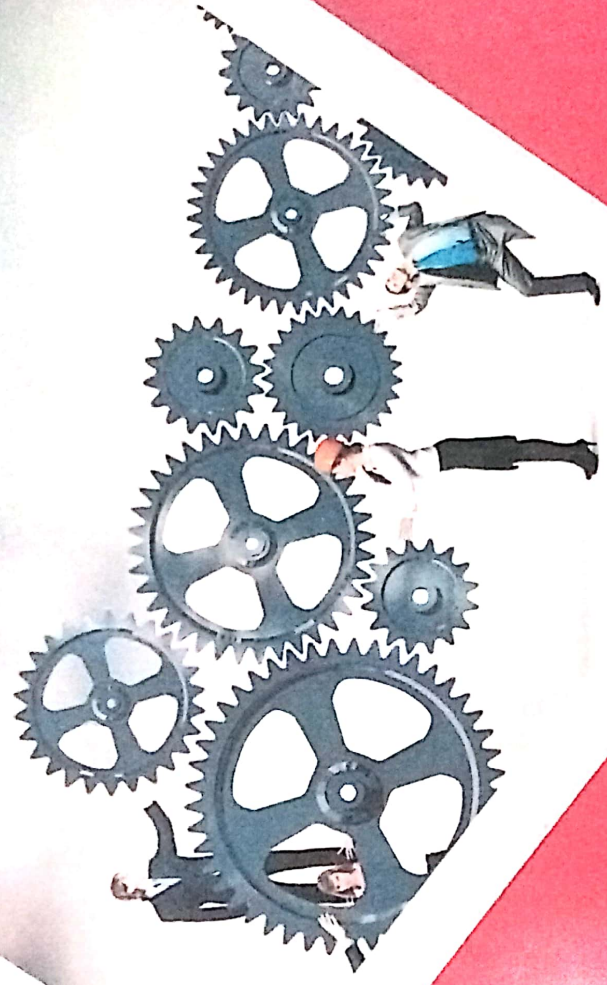
1. Introduction

Hon'ble Prime Minister Narendra Modi announced the economic package to tackle the Corona Virus India's Pandemic known as "Atmanirbhar Bharat Abhiyan" on 12th May 2020. Atmanirbhar Bharat Abhiyan is also known same meaning that is "self-reliant India", "self-dependent India" and is the main goal of "making in India" and the vision of Atmanirbhar Bharat Abhiyan lies in sustainable development, self-sufficient and promoted only dependent on the product and resources of our nation and promoting eco-environment lifecycle of production. PM Modi has also announced providing an economic stimulus package of 20,97,053 Corers, which is 10% of India's GDP. The Indian market was largely dependent on Chinese goods and should be fancy items like electronic goods, Skylights for the Diwali festival, toys, and many more goods. In the early days of the COVID-19 pandemic, the sanitizers, PPE kits, and other medical equipment were inadequate, and the same goods were imported from China. But after the announcement of the Atmanirbhar Bharat Abhiyan, India started producing many items in

Peer Reviewed Refereed
and UGC Listed Journal
(Journal No. 40776)

ISSN 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL
MULTIDISCIPLINARY QUARTERLY
RESEARCH JOURNAL

Volume - XI, Issue - III
July - September - 2022
English Part - I

IMPACT FACTOR /
INDEXING 2020 - 6.306
www.sjifactor.com

AJANTA

Ajanta Prakashan

ISSN 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

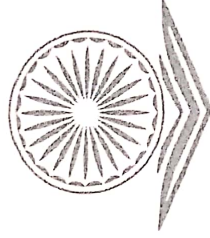
AJANTA

Volume - XI Issue - III

July - September - 2022

ENGLISH PART- II

Peer Reviewed Refereed
and UGC Listed Journal
Journal No. 40776

ज्ञान-विज्ञान विमुक्तये

IMPACT FACTOR / INDEXING
2020 - 6.306
www.sjfactor.com

❖ EDITOR ❖

Asst. Prof. Vinay Shankarrao Hatole
M.Sc (Maths), M.B.A. (Mktg.), M.B.A. (H.R.),
M.Drama (Acting); M.Drama (Prod. & Dir.), M.Ed.

❖ PUBLISHED BY ❖

Ajanta Prakashan
Aurangabad. (M.S.)

CONTENTS OF ENGLISH PART - II

S. No.	Title & Author	Page No.
1	India: Green Economy & Sustainable Development Pooja Chaudhary	1-13
2	Atmanirbhar Bharath for Resilient India Dr. Prabhakar Rajendra Musam	14-21
3	A Study of Problems Faced by Anganwadi Workers in Kundal Village Dr. Pratap Baupso Lad	22-28
4	Analysis of Health Issues Due to Work from Home during Covid-19 Prof. Dr. Moushumi Datta	29-37
5	Atmanirbhar Bharat Dr. Purvi H. Parmar	38-50
6	Are Indians Repulsive towards Finding a Job? Are Indians Repulsive towards Finding a Job? Prerana Mudaliar Anushree Konar	51-57
7	Sustainable Tourism Development in Konkan Region Dr. R. Vijayalakshmi	58-64
8	720 Degree Performance Appraisal : An Emerging Trend Ranga N. Dr. Nagesh Y. G.	65-74
9	Financial Problems of Small and Medium Enterprises in Ramanagara District Ranga N. Dr. A. S. Gurudath	75-83
10	Agricultural Irrigation Development in Maharashtra Miss. Rani M. Kamble	84-90
11	Women Empowerment through Financial Literacy - An Analytical Study of North India Region Saroj Bala Dewatwal	91-99

10. Agricultural Irrigation Development in Maharashtra

Miss. Rani M. Kamble

Assistant Professor, Mhaisal Mahavidyalaya, Mhaisal.

Introduction

Maharashtra is one of the southwestern states in India. It is the third largest state in the country, having the geographical area of 30.8 M. ha (307713km²) within that, 40 percent area is drought Prone and 7 percent is flood prone (FCC, 1973). The agricultural production has on important role in economic development of the state. This sector has occupied 11.3 percent share in the state gross domestic product (GSDP). In other hand about 75 percent cultivated land depends on the vulnerable monsoon (ESM, 2013-14). The water demand increases exponentially due to increases in population, urbanization, industrialization and agricultural development. Agriculture is one of the main consumers of the water in the state, it utilizes about 81 percent water from the total available water state, resources for irrigation. The agricultural production should be attained through an exhaustive irrigation facility available in region for irrigation ground water is the major source available in the state. Apart from that can irrigation system and other 71 percent.

Objective of the study

1. To study the concept of agricultural irrigation development.
2. To study the importance of agricultural irrigation development.
3. To study the contribution of agricultural irrigation development in Maharashtra.

Research Methodology

The present research paper is based on the secondary source of data. Such as magazines, journals, news, papers, internet research papers, reference book etc.

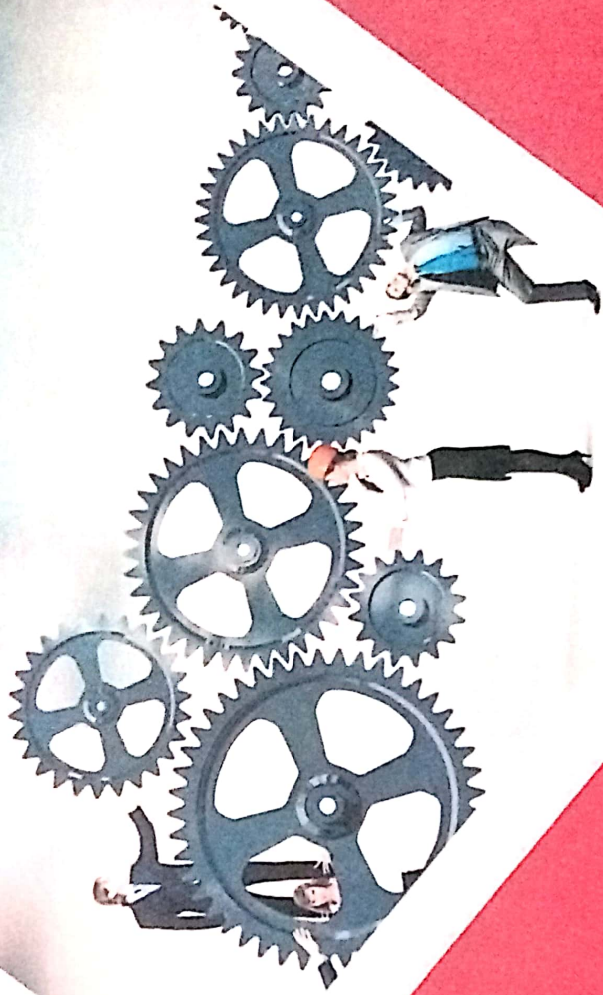
Scope of Study

Agricultural irrigation is a very broad term. In the past agricultural in Maharashtra depended only on rain water. But over time that has changed and many artificial irrigation devices have become available in Maharashtra. In addition to river, lakes and ponds, irrigation,

Peer Reviewed Refereed
and UGC Listed Journal
(Journal No. 40776)

ISSN 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL
MULTIDISCIPLINARY QUARTERLY
RESEARCH JOURNAL

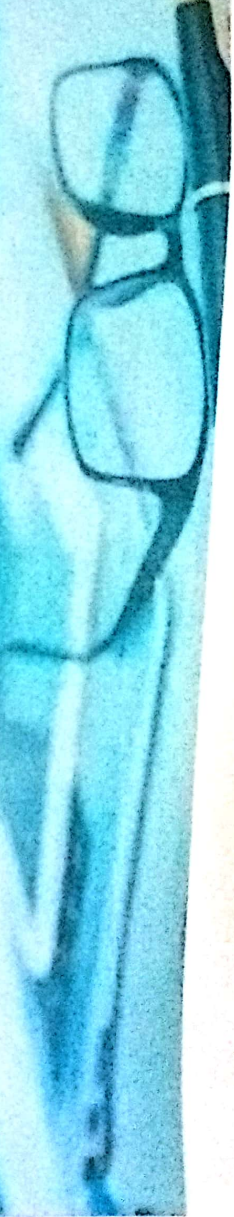

Volume - XI, Issue - III
July - September - 2022
English Part - I

IMPACT FACTOR /
INDEXING 2020 - 6.306
www.sjifactor.com

AJANTA

Ajanta Prakashan

ISSN 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

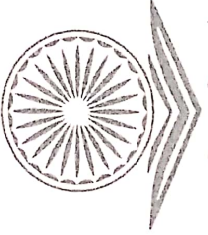
AJANTA

Volume - XI Issue - III

July - September - 2022

ENGLISH PART- II

Peer Reviewed Refereed
and UGC Listed Journal
Journal No. 40776

ज्ञान-विज्ञान विमुक्तये

IMPACT FACTOR / INDEXING
2020 - 6.306
www.sjifactor.com

❖ EDITOR ❖

Asst. Prof. Vinay Shankarrao Hatole
M.Sc (Maths), M.B.A. (Mktg.), M.B.A. (H.R.),
M.Drama (Acting), M.Drama (Prod. & Dir.), M.Ed.

❖ PUBLISHED BY ❖

Ajanta Prakashan
Aurangabad. (M.S.)

CONTENTS OF ENGLISH PART - II

S.No.	Title & Author	Page No.
12	India - Israel 30 Years of Bilateral Economic Relations Dr. (Mrs.) Sadhana D. Singh Miss. Mahika B. Shah	100-106
13	Development and Empowerment of Society by Financial Inclusion Dr. Shallu Aggarwal Dr. Meera Bamba	107-114
14	Agricultural Development and its Contribution in Indian Economy Dr. Shubhangi S. Mane	115-126
15	Impact of Covid-19 on Reverse Migration in Karnataka: A Case Study in Davangere District Dr. S. Suchitra Divya Parameshappa Kundagol Ramprasad G. R.	127-131
16	Analyzing the Impact of Digital India Movement on the Daily Wage Earners Swapnil R. Salvi	132-140
17	A Study on Unified Payments Interface (UPI) with Reference to Mumbai Region Mrs. Trupti Ashish Jain	141-148
18	Factors to Be Dwelled Upon for Building an Effective Digital Network for Digital Business Models Tulika Sinha	149-153

14. Agricultural Development and its Contribution in Indian Economy

Dr. Shubhangi S. Mane

Assistant Professor, Mhaisal Mahavidyalaya, Mhaisal.

Introduction

The agricultural sector is a central pillar of Indian economy. Agriculture has always been the backbone of the Indian economy and despite concerned industrialization in the last six decades agriculture still occupies a place of pride it provides employment to around 60% of the total work force in the country. India is known as land of villages about 67%. Of India's population lives in villages. The main occupation of them is agriculture and other activities related to agriculture. Agriculture is the largest and dominant sector of our economy providing Livelihood to about 70% of the population of India Agricultural Produce has been the principle Source of raw material. This shows the relative importance and dominance of agriculture in the Indian Economy.

Agricultural development is essential for economic growth rural development and poverty alleviation in low-income developing Countries.

Objectives of the Study

- To study the concept of Agricultural Development
- To study the Importance of Agricultural Development
- To study the Contribution of Agriculture Development in Indian Economy.

Scope of Study

Agriculture is a very extensive concept & this occupation has great importance from ancient period of India. In every era the nature has been changed. Earlier it was seen as a means of livelihood, later on with changing time, it became a profession. Because of it, the development of Supplementary agricultural professions like dairy, Sugars industry, Jiggery industry took place.

Research Methodology

The data for this study has been collected from Secondary sources only. Such as Journals and Magazines, Newspapers, Internet, Research Papers, Reference Books etc.

नारी विकास विशेषांक

अ.क्र.	पेपर का विषय	लेखक का नाम	पेज क्र.
18.	शापित जीवन का जीवंत दस्तावेज : दोहरा अभिशाप	डॉ. अलका निकम वागदरे	081
19.	नारी विमर्श - विना दीवारों के घर के संदर्भ में	आशा श्यामराव इंगवले	085
20.	ठीकरे की मंगनी उपन्यास और नारी	माधुरी प. कांबळे	088
21.	जया जादवानी की कविताओं में नारी विमर्श	डॉ. प्रवीणकुमार न. चौगुले	092
22.	समकालीन हिंदी कविता में स्त्री - विमर्श	डॉ. बलवंत जेऊरकर	097
23.	हिंदी महिला कहानीकारों की रचनाओं में नारी विमर्श	डॉ. वर्षा गायकवाड	101
24.	आधुनिक हिंदी लेखिकाओं के उपन्यासों में नारी-विमर्श	डॉ. वृषाली विकास मिणचेकर	105
25.	वर्तमान समाज और स्त्रीवाद की आवश्यकता	संजय मानसिंग राठोड	109
26.	संघर्षशील नारी की अधूरी कहानी: 'सिरी उपमा जोग के संदर्भ में'	संतोष तुकाराम बंडगर	114
27.	आधुनिक हिंदी उपन्यासों में चित्रित स्त्री विमर्श (विशेष उपन्यासों के संदर्भ में)	डॉ. रीना पाटील-खिचडे	117
28.	'अंततः' महानगरीय नारीका अंतर्वृद्ध	डॉ. कल्पना किरण पाटोळे	123
29.	स्त्री विमर्श : अस्मिता की तलाश	वर्षा लिंबराज कांबळे	127
30.	'हिंदी साहित्य और स्त्री विमर्श'	स्मिता अभिजीत वणिरे	132
31.	पुरुष की मानसिकता में नारी : देह, मशीन और व्यक्तित्व	रूपाली प्रशांत भोसले	136
32.	हिंदी उपन्यास में नारी विमर्श	लक्ष्मी बाकेलाल यादव	140
33.	बीसवीं सदी के काव्य में नारी वर्णन	कैलासकुमार गुंडोपंथ पाटील	146
34.	हिंदी साहित्य में नारी विमर्श	सचिन करचे	149
35.	'दस द्वारे का पिंजरा' उपन्यास में नारी विमर्श	सविता बळीराम राठोड	153
36.	चित्रा मुद्गल तथा मैत्रयी पुष्पा की कहानियों में चित्रित स्त्री संसार	डॉ. शोभा एम. पवार	156
37.	नारी विमर्श : अवधारणा तथा सिध्दांत	नयन भादुले - राजमाने	160
38.	आधुनिक भारतवर्ष और नारी जीवन	आमोल ज्ञानोबा लांडगे	164
39.	हिंदी साहित्य में नारी विमर्श	डॉ. येल्लुरे एम.ए.	168
40.	सुमित्रानंदन पंत के काव्य में नारी अस्मिता	डॉ. भास्कर उमराव भवर	171

आधुनिक हिंदी उपन्यासों में चित्रित स्त्री विमर्श (विशेष उपन्यासों के संदर्भ में)

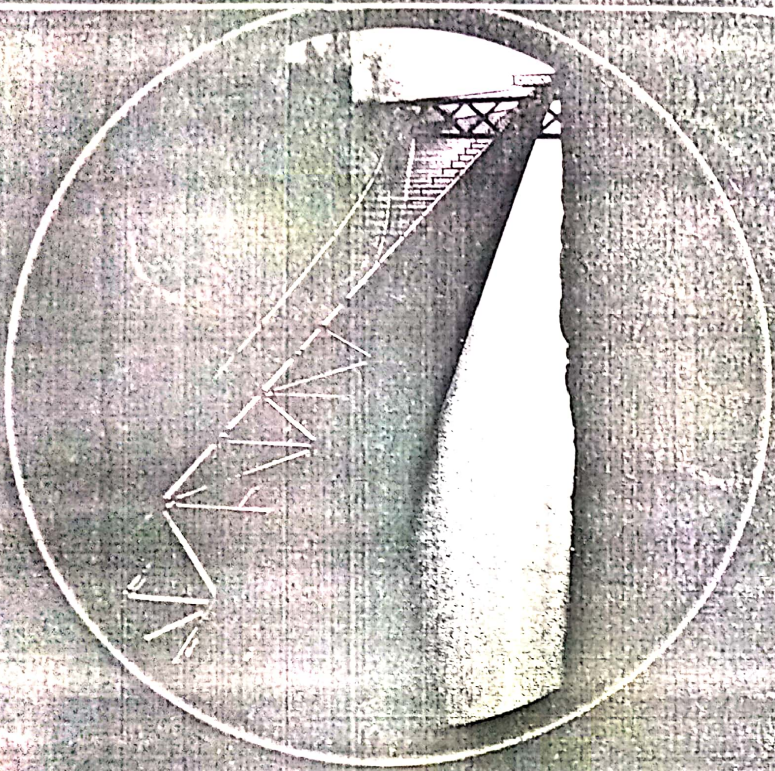
डॉ. रीना पाटील—खिचड़े

महैसाल महाविद्यालय, महैसाल, तह. मिरज जि.सांगली

इक्कीसवी सदी को प्रगति की सदी भी कह सकते हैं। जिस प्रकार प्रकृति परिवर्तनशील है उसी प्रकार स्त्री के जीवन में भी परिवर्तन होता गया। शोषण, पीड़ा, कसक, तड़प, दुःख आदी को छोड़कर स्त्री अपने अस्तित्व के प्रति जागृत हो चुकी है। साहित्यकारों ने स्त्री वर्ग के शोषण, पीड़ा, तड़प, तनाव आदि को अपने साहित्य के माध्यम से उजागर किया है। स्त्री वर्ग यह जान चुका है कि मुक्ति या स्वतंत्रता माँगने से मिलनेवाली वस्तु नहीं है। उसे अगर पाना है तो प्रयत्नपूर्वक लड़ना आवश्यक है। नारी की आधुनिक स्थिती का वर्णन साहित्य में मिलता है। स्त्री की यथार्थ स्थिती का अंकन साहित्य में निडरता से होने लगा है। आधुनिक साहित्य स्त्री संघर्ष को स्पष्ट रूप से विश्लेषित करता है। स्त्री संघर्ष सिर्फ स्त्री-पुरुष की बराबरी करना नहीं, उसके साथ ही स्त्री की स्वतंत्रता, आत्मसम्मान, स्वाभिमान को प्राप्त कर आत्मनिर्भर बन स्वतंत्र निर्णय लेना स्त्री संघर्ष का उद्देश है। आधुनिकता का प्रभाव विचारोंपर भी उतना ही गहरा पड़ता है जितना मनुष्य के अन्य अंगोंपर। इस संदर्भ में डॉ.बोरा कहते हैं “आधुनिकता की सबसे बड़ी माँग विचार स्वातंत्र्य है। आधुनिकता की सबसे बड़ी पीड़ा यह है कि व्यक्ति के विचार कुचल दिए जाते हैं। इसी से वह छटपटाता है। यह छटपटाहट मौन और करुणा से आप्लावित है। यदि इसे वाणी मिले तो मुक्ति मिलती है और जीवन मिलता है।”^{1*} स्पष्ट है विचारों की स्वतंत्रता कितनी आवश्यक है। पुरुषों के साथ स्त्री भी अपने विचारों की स्वतंत्रता के लिए छटपटाती है।

आधुनिक स्त्री निजी जीवन में अपने आत्मसम्मान के प्रति जागृत दिखाई देती है। पुरानी सदी-गली परंपराओं से निजात पाकर उसने विकास के नए चरण स्थापित किए हैं। आज तक सिर्फ घर की चार दीवारों तक सीमित स्त्री ने उन शृंखलाओं को तोड़कर आधुनिक युग में अपनी खुद की पहचान बनायी है। शिक्षा से लेकर साहित्य तक, उद्योग से लेकर व्यापार तक, वाणिज्य से लेकर प्रगत तंत्रज्ञान तक, विज्ञान से लेकर आयुर्विज्ञान तक हर क्षेत्र में उसने अपने सामर्थ्य के द्वारा अपनी अमीद छाप छोड़ दी है।

आत्मसम्मान के प्रति जागृत :
‘मुझे चाँद चाहिए’ उपन्यास की नायिका वर्षा अपने जीवन में सफलता के शिखर छूती है। जीवन में पैसों के साथ-साथ नाम भी कमाती है, पर अपने आत्मसम्मान के प्रति जागृत रहती है।

Peer Reviewed Refereed
and UGC Listed Journal

An International Multidisciplinary
Quarterly Research Journal

AJANTA

Volume-VIII, Issue-I
January - March, 2019
Marathi Part - I

IMPACT FACTOR / INDEXING
2018 - 5.5
www.sjifactor.com

Ajanta Prakashan

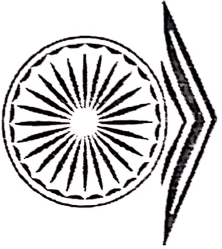
ISSN 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

Volume - VIII Issue - I Marathi Part - I January - March - 2019

Peer Reviewed Referred
and UGC Listed Journal

Journal No. 40776

ज्ञान-विज्ञान विमुक्तये

IMPACT FACTOR / INDEXING

2018 - 5.5

www.sjifactor.com

❖ EDITOR ❖

Asst. Prof. Vinay Shankarrao Hatole
M.Sc (Maths), M.B.A. (Mktg.), M.B.A. (H.R.),
M.Drama (Acting), M.Drama (Prod. & Dir.), M.Ed.

❖ PUBLISHED BY ❖

Ajanta Prakashan
Aurangabad. (M.S.)

CONTENTS OF MARATHI PART - I

अ. क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१४	बहुसांस्कृतिकतेतील दुर्बल समुहाच्या आर्थिक उन्नतीचे एक साधन : सहकार श्री प्रविण प्रकाश डोंगे	६१-६२
१५	धनगर समाजातील बहुसंस्कृती वादाचे चित्रण डॉ. तानाजी ज्ञानदेव पाटील	६३-६५
१६	सहकार चळवळीतील यशवंतराव चव्हाण यांचे योगदान व त्याचा परिणाम प्रा. डॉ. दत्तात्रय सौदागर सावंत	६६-६८
१७	मराठी कादंबरीतील बहुसंस्कृतीवाद प्रा. डॉ. शिवाजी महादेव होडगे	६९-७२
१८	आंतरराष्ट्रीय राजकारण आणि तिसऱ्या महायुद्धाच्या छायेतील जग प्राचार्य डॉ. एन. आर. गवळी	७३-७७
१९	भारतीय बँक क्षेत्राची गुणवत्ता आणि एम् नरसिंहम् समिती अहवाल प्रा. डॉ. नेताजी विश्वास पोवार	७८-८४
२०	जागतिकीकरण व बहु संस्कृतीवाद प्रा. (डॉ.) रविंद्र पांडुरंग भणगे	८५-८८
२१	बहुसंस्कृतीवाद आणि क्लोनीबॉल डॉ. शिवाजी बापू पोवार	८९-९१
२२	शिक्षणातील खासगीकरण व डिजिटलायझेशन प्रा. डॉ. अशोक शिंदे	९२-९६
२३	भारतातील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या डॉ. गुरुनाथ इश्राम सामंत	९७-१०६
२४	मराठीतून कोंकणीतील अनुवादित नाटकातील सांस्कृतिकता Prof. Dr. Pradip Eknath Kamble	१०७-११४
२५	बहुसंस्कृतीवादाचा मराठी साहित्यावरील प्रभाव प्रा. सुरेश आत्माराम दिवाण	११५-११९
२६	बहुसंस्कृतीवाद आणि राष्ट्रवाद डॉ. जयश्री गणपती कांबळे	१२०-१२२

१८. आंतरराष्ट्रीय राजकारण आणि तिसऱ्या महायुद्धाच्या छायेतील जग

प्राचार्य डॉ. एन. आर. गवळी

म्हैसाळ महाविद्यालय म्हैसाळ, ता. मिरज, जि. सांगली.

प्रस्तावना

अलीकडच्या काळात म्हणजेच २० व्या शतकात आंतरराष्ट्रीय राजकारण हा महत्त्वाचा विषय बनला आहे. दळणवळणातील क्रांतीकारक बदलामुळे जगाच्या विविध भागातील राष्ट्रांना एकमेकांच्या जवळ आणले आहे. तसेच या बदलामुळे राष्ट्रांतर्गत नेगवेगळे संबंध निर्माण झाले आहेत. त्यातूनच आंतरराष्ट्रीय राजकारणालाही विशेष महत्व प्राप्त झाले आहे. आंतरराष्ट्रीय संबंधात झालेल्या बिघाडामुळे आंतरराष्ट्रीय राजकारणाचा असमतोल निर्माण होऊन जगाला महायुद्धाला सामोरे जावे लागते. अशाच प्रकारच्या असमतोलामुळे जगाला सन १९१४ मध्ये पहिले महायुद्ध आणि सन १९३९ मध्ये दुसऱ्या महायुद्धाला सामोरे जावे लागले आहे. जागतिक सध्दस्थिती तशीच काहीशी असल्यामुळे जग तिसऱ्या महायुद्धाच्या छायेत आहे.

आंतरराष्ट्रीय राजकारण

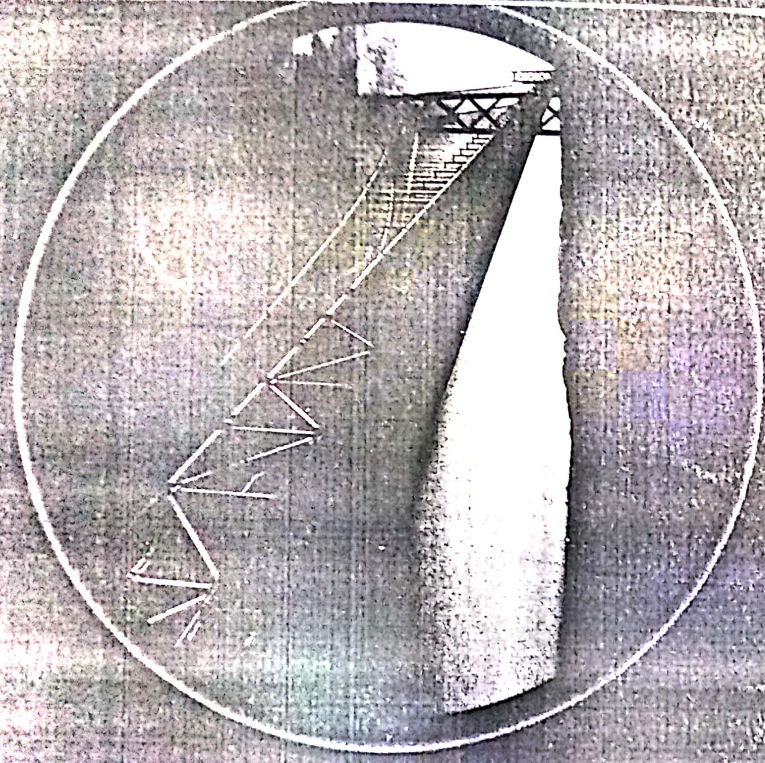
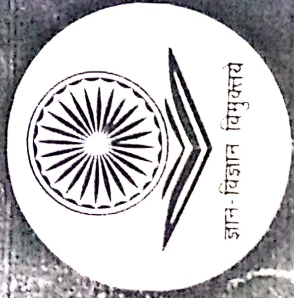
आंतरराष्ट्रीय समुहामध्ये वावरताना एक राष्ट्र दुसऱ्या राष्ट्रावर कशाप्रकारे मात करते हे आंतरराष्ट्रीय राजकारण या संकल्पनेतून व्यक्त होते. आजच्या काळात प्रत्येक राष्ट्र आपण दुसऱ्यापेक्षा कसे श्रेष्ठ शक्तीशाली किंवा वरचड आहेत हे सिध्द करण्याचा प्रयत्न करत असते. यासाठी युध्द करून त्यामध्ये विजय मिळवावा लागतो. पण युध्दात विजय मिळेलच याची खात्री कोणालाही नसते. म्हणजेच युध्दातून श्रेष्ठतव सिध्द करणे मोठ्या प्रमाणात घातक ठरण्याची शक्यता असते. म्हणूनच इतरांपासून श्रेष्ठतव सिध्द करण्यासाठी इतर मार्गांचा अवलंब करण्यावर भर दिला जातो. उदा. 'एखाद्या राष्ट्राच्या प्रश्नामुळे आपल्या शत्रूला एकटे पाडणे'.

आंतरराष्ट्रीय व्यवहार

आंतरराष्ट्रीय व्यवहाराच्या संकल्पनेमध्ये जागतिक पातळीवर घडणाऱ्या सर्व प्रकारच्या घटनात्मक कारणांचा देवाणघेवाणीचा करार वेगवेगळ्या प्रकारचे तह चर्चा बोलणी यामध्ये दोन किंवा त्याहून अधिक राष्ट्र यांच्यामधील देवाणघेवाण महत्त्वाची असते.

आंतरराष्ट्रीय राजकारणाची व्याख्या

आंतरराष्ट्रीय राजकारण ही एक सतत बदलणारी गतीशील प्रक्रीया आहे. आपल्या उद्देश पूर्ततेसाठी प्रमुख गटांवर प्रभाव पाडण्याची, त्यावर नियंत्रण ठेवण्याची कला म्हणजे राजकारण होय. याच दृष्टीकोनातून आंतरराष्ट्रीय राजकारण ही सुध्दा एका राष्ट्राला अगर राष्ट्रगृहाला अनुकूल अशा संकल्पनेमध्ये आंतरराष्ट्रीय राजकारणाची प्रक्रीया होय. आंतरराष्ट्रीय राजकारणाची समर्पक व्याख्या करता येत नसली

Peer Reviewed Refereed
and UGC Listed Journal

An International Multidisciplinary
Quarterly Research Journal

AJANTA

Volume-VIII, Issue-I
January - March - 2019
Marathi Part - 1

IMPACT FACTOR / INDEXING
2018 - 5.5
www.sjfactor.com

Ajanta Prakashan

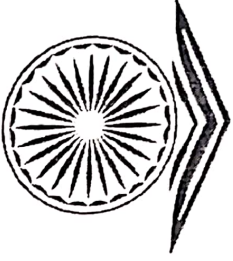
ISSN 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

Volume - VIII Issue - I Marathi Part - I January - March - 2019

Peer Reviewed Referred
and UGC Listed Journal

Journal No. 40776

ज्ञान-विज्ञान विमुक्तये

IMPACT FACTOR / INDEXING
2018 - 5.5
www.sjifactor.com

❖ EDITOR ❖

Asst. Prof. Vinay Shankarrao Hatole
M.Sc (Maths), M.B.A. (Mktg.), M.B.A. (H.R.),
M.Drama (Acting), M.Drama (Prod. & Dir.), M.Ed.

❖ PUBLISHED BY ❖

Ajanta Prakashan
Aurangabad. (M.S.)

२१. भारतीय कृषी व्यवस्थेतील आधुनिक आर्थिक प्रवाह

डॉ. शुभांगी झाने

म्हैमाळ महाविद्यालय, म्हैमाळ, ता. मिर्ज, जि. सांगली.

प्रस्तावना

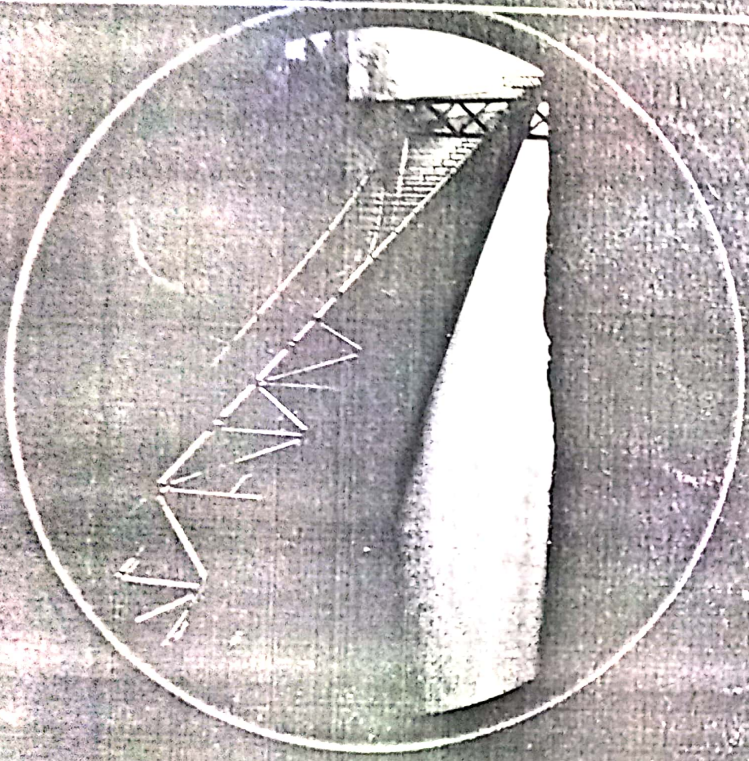
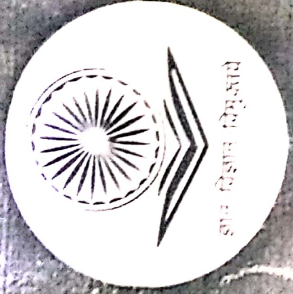
भारताच्या अर्थव्यवस्थेच्या स्वाथ्यासाठी भारतीय कृषीला अनन्यसाधारण महत्त्व आहे. भारतानमध्ये कृषी हा एक जीवनमार्ग आहे. भारताच्या उपजिविकेचे ते एक महत्त्वपूर्ण साधन आहे. आजही भारतातील 70 टक्के लोक कृषी व्यवसायात गुंतलेले आहे. त्यामुळेच पहिल्या पंचवार्षिक योजनेपासूनच कृषी विकासावर भर देण्यात आला आहे. कृषी विकास शिंचन सोयी वाढवण्यावर अवलंबून आहे. हे लक्षात घेऊन स्वातंत्र्यांतर काळात पारंपारिक मोठ्या, मध्यम व लघु पाटबंधारे व धरण योजनांसाठी मोठ्या तरतुदी करण्यात आल्या. त्यामुळेच प. नेहरूंच्या काळात माक्रानांगल, दामोदर व्हॅली कापेरिशन, कोयना धरण यासारखी आधुनिक भारताची शिंचनक्षेत्रे निर्माण झाली. त्याचबरोबर ग्रामीण विद्युतीकरण व रस्ते विकास आणि काही प्रमाणात कृषी यंत्रिकीकरणावरही भर देण्यात आला. त्याचीच प्रचिती म्हणजे आज अन्नधान्याच्या आणि आर्थिक गरजा भागण्याच्या दृष्टीले भारत स्वयंपूर्ण झाला आहे. याचे संपूर्ण श्रेय कृषी क्षेत्रामध्ये आलेल्या आधुनिक प्रवाहाना जाते.

कृषी अर्थशास्त्र व्याख्या - : "षेतकऱ्यांच्या व्यवसायात महत्ताग नफा मिळविण्याच्या उद्देशाने निरनिराळ्या क्षेत्रांणी संबधित विविध घटकांच्या परस्पर संबंधांच्या नियमांचा अभ्यास ज्यात केला जातो. त्यांची एक पाखा म्हणजे कृषी अर्थशास्त्र होय."

स्वातंत्र्यपूर्व काळातील भारतीय कृषीव्यवस्था

स्वातंत्र्यपूर्व काळात म्हणजेच अठराव्या शतकाच्या मध्यात भारतीय पेंतीची स्थिती समाधानकारक नव्हती त्या काळात कृषी हा उपजिविकेचा मुख्य स्रोत होता. परंतु भारतीय षेतकऱ्यांची परिस्थिती खूपच दयनीय होती. गरीब षेतकऱ्यांना देषाच्या तत्कालीन प्रपासकांनी लादलेल्या कराचे उच्च दर भरावे लागत. त्यामुळे षेतकऱ्यांचे मोठ्या प्रमाणात षोषण झाले. त्या काळात भारतीय षारकांनी काही शिंचन प्रकल्पांचे वाधकाम केले. परंतु गरजेपेक्षा ती फारच अपूरी ठरली.

भारतीय षेतकरी मुख्यतः तांदुळ, गहू, वाजरी, किरकोळ धान्य व ज्युट कच्चे कापूस, भूईमुग तवाखू इत्यादी षिकांचे उत्पादन घेत असत. पेंतीची प्रजनन क्षमता राखण्यासाठी षेतकरी जमिनीच्या काही षट्ट्या दरवर्षी खाली ठेवात. तसेच पेंतीसाठी लागणारी अवजारे अधिकतर जुनी आणि साधारण वापरत ज्यात लाकडी नांगर, लोखंडी काटी, पाणी काढण्यासाठी लेदर पिंपवी इत्यादींचा समावेप होता. त्या काळात षेतकरी केवळ जैविक खतांचा वापर करत असून अन्नधान्याच्या किंगतीत वेगवेगळ्या ठिकाणी मोठ्या प्रमाणात चढउतार असत. वाहतुक आणि संप्रेषणाच्या पुरेष्पा माध्यमाअभावी वस्तुंच्या वाजारपेठा खूपच मर्यादित होत्या. एकंदरित विचार करता स्वातंत्र्यपूर्व काळात म्हणजेच विटिष कालखंडात रान 1750 दरम्यान भारतीय अर्थव्यवस्था संकट आणि विकृतीच्या पुनरावृत्तीतून जात होती.²

Peer Reviewed Refereed
and UGC Listed Journal

An International Multidisciplinary
Quarterly Research Journal

AJANTA

Volume-VIII, Issue-I
January - March - 2019
Marathi Part - I

IMPACT FACTOR / INDEXING
2018 - 5.5
www.sjifactor.com

Ajanta Prakashan

ISSN 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

Volume - VIII

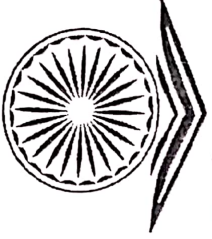
Issue - I

Marathi Part - I

January - March - 2019

Peer Reviewed Referred
and UGC Listed Journal

Journal No. 40776

ज्ञान-विज्ञान विमुक्तये

IMPACT FACTOR / INDEXING
2018 - 5.5
www.sjfactor.com

❖ EDITOR ❖

Asst. Prof. Vinay Shankarrao Hatole
M.Sc (Maths), M.B.A. (Mktg.), M.B.A. (H.R.),
M.Drama (Acting), M.Drama (Prod. & Dir.), M.Ed.

❖ PUBLISHED BY ❖

Ajanta Prakashan
Aurangabad. (M.S.)

4. Study of Poverty Situation in India

Assi. Prof. Geeta S. Shete

Head, Dept. of economics, Mhaisal Mahavidhyalaya, Mhaisal.

Abstract

Poverty is a universal problem, It not exist in developing countries like India but also developed countries of Europe and America. The reason for the universal nature of poverty that different countries have a different level of standard of living condition. In India a larg number of people lived in below poverty line since the 19th century. In this paper research study the current situation of poverty in India. After independence the percentage of poverty lin slowly decreases and the credit goes to the Government of India by lunching many programs fc poverty elimination. So this paper focuses on poverty reality in India and poverty eliminatio programs by the Government of India.

Keywords: Poverty, recent trends, poverty eradication programs.

Introduction

India is recognized as the rich country of poor people, where there is an etremedisparit in rich and poor people. Poverty in India has a historical reality from the late 19th century to th early 20th century under British Colonial rule poverty in India intensified peaking in the 1920s At that time many people have killed due to famines and diseases. After independence mass death from famines are prevented but the poverty increases. In India various welfare programs and food security initiatives along with economic growth since 1991 have to lead to a reduction in extreme poverty. But steal poverty remain as challenge before Indian Economy.

Poverty is that condition of human beings in which people do not have much income to satisfy the basic minimum needs like food, clothing, and shelter. A developing country like India, we see the poverty is a universal problem. Indian poverty is increasing because of an increase in population and unemployment. The services like education, medical facility, entertainment are far away from the people but minimum needs like food, health, drinking water, clothing, shelter etc. basic needs and services will not available to the people. In this way, people are living in poverty in a long year. Therefore, to reduce the poverty in India, the

